

Catedra de istoria medicinei (cond.: prof. dr. I. Spielmann, doctor-docent, profesor emerit) a I.M.F. Tirgu-Mureş

CONTRIBUȚII LA ISTORICUL FARMACIILOR DIN TIRGU-MUREŞ

Nota II. Lupta pentru înființarea celei de a doua farmacii din Tirgu-Mureş

dr. I. Spielmann, Carola Lázár Szini, dr. I. Orbán

Într-o lucrare anterioară (1) am urmărit istoricul farmaciei fondate la Tirgu Mureş de Simon Schwartz, între anii 1632—1760. Cercetările noastre arhivistice au scos la iveală între timp noi date privind perioada analizată.

Cum s-a arătat, Simon Schwartz a deţinut farmacia pînă în anul 1750, cînd a fost preluată de Carol Matskin, iar în 1752 de Ioseph Bayer (Payer). Ultimul cere şi obţine în anul 1752 de la Guberniu o patentă de protecţie. Bayer solicită Guberniului patenta (2), argumentînd în cererea sa că nu s-a mutat „întîmplător” la Tirgu Mureş, ci „la sfatul şi la invitaţia mai multor domni nobili” amenajîndu-şi farmacia în aşa mod ca aceasta „să fie demnă de centrul unei regiuni”.

Patenta protecţională a lui Bayer, pe care am publicat-o în lucrarea noastră anterioară şi ne vom referi la ea şi în prezenta comunicare (3), atrage atenţia Magistratului oraşului ca farmacistul „în interesul obşteii să nu fie conturbat sub nici o formă în munca sa, ci din contră să fie susţinut prin sfaturi şi ajutoare, iar casa lui să fie păstrată în mod statornic liberă de orice impozite”.

În lumina noilor cercetări arhivistice însă, pare cu totul îndoielnic că farmacia lui Bayer a fost într-adevăr atît de bine înzestrată cum afirmă proprietarul ei în memoriul sus-citat.

Printr-o ordonanţă emisă la 26 iunie 1752, Maria Tereza (4) dispune ca toate farmaciile ardelenene să fie anual controlate de medici experţi în probleme de farmacie. Încă la 18 octombrie al aceluiaşi an Mihai Felfalusi, fizic ordinar al Guberniului, elaborează un plan pentru supravegherea tuturor farmaciilor din Transilvania (5). (De propunerile sale detaliate, care stăruie şi asupra necesităţii stabilirii unor taxe farmaceutice oficiale, ne vom ocupa într-o altă lucrare).

Guberniul ardolean, solicitînd părerea autorităţilor aulice cu privire la proiectul lui Felfalusi, raportează la 14 III 1753 că a format 3 echipe de medici, versaşi în probleme farmaceutice, pentru a controla toate farmaciile din oraşele Transilvaniei (6). Vizitarea oficială a farmaciilor din Bistriţa şi Tirgu Mureş le-a revenit medicilor Jacob Schuster şi Johann Schuller, originari din Sibiu. În raportul lor, înaintat la 31 III 1753 (7), se pot citi despre farmacia din Tirgu Mureş următoarele: „Am fi dorit să găsim această farmacie dotată cu medicamente mai multe şi mai bune. De aceea, conform scopului urmărit, am atras atenţia farmacistului să depună toată stăruinţele în vederea îmbunătăţirii şi îmbogăţirii farmaciei sale, nu numai în interesul obşteii, dar şi în interesul său propriu”. Privind farmacia din Bistriţa, în acelaşi raport, vom găsi următoarea caracterizare: „Medicamentele simple şi compuse, privind calitatea şi cantitatea lor, au fost corespunzătoare intereselor populaţiei, localităţii şi altor circumstanţe, fiind într-o cantitate mai mult abundentă decît

neîndestulătoare". Dacă confruntăm această caracterizare cu cea precedentă, judecata reprobativă despre farmacia din Tîrgu Mureș este și mai evidentă. Ambelor farmaciilor li se recomandă ca „Ceea ce nu a existat în oficine — însă aprovizionarea cărora pare necesară, am atras atenția farmaciștilor în mod săruitor să le cumpere cît mai curînd“.

Nu putem trece sub tăcere nici faptul legat de raportul doctorilor *Schuller* și *Schuster*, și anume că, controlul executat în același timp de *M. Felfalusi* și *József Zoltán* (medic oficial al județului Hunedoara și Alba) în farmaciile din Sibiu (8), respectiv cel al medicilor *Andreas Soterius* și *Jacob Shun* (9) în farmaciile din regiunea Brașovului și a Mediașului este incomparabil mai analitic, mai temeinic în ce privește înzestrarea farmaciilor și activitatea proprietarilor lor, astfel încît autorii raportului — cu judecări atît de categoric negative despre farmacia din Tîrgu Mureș — nu pot fi nici ei scutiți de calificativul de superficialitate.

Am arătat în lucrarea noastră precedentă că în istoria farmaciilor din Tîrgu Mureș anul 1960 aduce o nouă cotitură. *János Maucksch*^{*}, tînar farmacist venit din Cluj, ridică pretenția de a înființa o a doua farmacie în oraș.

Datele noastre arhivistice cu privire la viața și activitatea lui *I. Maucksch*, sînt pînă în prezent foarte sărăcioase. Probabil și-a făcut ucenicia într-una din farmaciile clujene (în cea a lui *Tobiás Maucksch*, ruda sa?) și anterior apariției sale la Tîrgu-Mureș, a făcut încercări — nereușite de altfel — de a înființa o nouă farmacie la Cluj (10).

Proprietarul farmaciei din Tîrgu Mureș, *Dominic Schennegg* — cum s-a arătat în lucrarea noastră anterioară — a avut și pînă atunci dese conflicte cu autoritățile orașene. Acestea, neluînd în considerare patenta sa protecțională, nu i-au asigurat scutirea de impozite, scoțîndu-l de mai multe ori cu forță publică din cvartirul său. În apărarea drepturilor sale — periclitate de *Maucksch* — *Schennegg* și de această dată se adresează Guberniului ardelean. În memoriul său (11) arată că, deschiderea unei a doua farmacii la Tîrgu Mureș ar fi contra legii, iar pentru doi farmaciști nu ar exista posibilități de trai în oraș.

„La Tîrgu Mureș — scrie el în memoriu — de la început a existat doar o singură farmacie“, pe care „jure hereditario“ l-a deținut el pe baza patentei protecționale a Guberniului. Se încalcă deci privilegiile sale asigurate prin patentă dacă „Calfa de farmacist, căruia Excelențele și Măriile Voastre nu i-ați acordat dreptul să deschidă o nouă farmacie la Cluj, pentru a nu contraveni privilegiilor farmacistului de acolo“ va deschide la Tîrgu Mureș o nouă farmacie. *Schennegg* cere Guberniului să-i ordone lui *I. Maucksch* „Calfei de farmacist, aproape copilandru, cu pretenția de a deschide o nouă farmacie aici, să-și sisteze încercările sale în acest sens“. Referindu-se la drepturile sale asigurate prin patentă, *Schennegg* afirmă totodată „Beneficiul este mic și pentru un farmacist, iar pentru doi ar fi mai nimic... în acest mod farmacia din Tîrgu Mureș ar ajunge la ruinare completă“.

Pe teritoriul imperiului austriac au existat neîndoiește patente protecționale, asigurînd drept de exclusivitate pentru proprietarii lor pe teritoriul unui oraș, dar că patenta farmaciei din Tîrgu Mureș ar fi asigurat astfel de drepturi nu reiese din textul ei, citat în lucrarea noastră anterioară.

Guberniul transmite memoriul lui *Schennegg* Magistratului orașului, cu mențiunea să cerceteze justificarea ei și în același timp să se pronunțe în legă-

^{*}) Transcrierea numelui farmacistului apare în mod diferit atît la contemporani, cît și la istoricii farmaciei. Noi — abstracție făcînd de citatele din actele oficiale — îl scriem *Maucksch*, cum se iscălește singur.

tură cu problema dacă există posibilitatea pentru funcționarea a două farmacii la Tirgu Mureș (12). Răspunsul Magistratului pînă în prezent nu l-am putut găsi. Fapt este că, chiar în luna decembrie 1760, I. *Maucksch* obține dreptul de a deschide o nouă farmacie la Tirgu Mureș (13), problemă dezbătută de Magistratul orașului la 7 I 1761, „Fiind recomandat de Curtea de apel și de mulți alții“, cum reiese din textul documentului. Așadar, în problema înființării celei de a doua farmacii la Tirgu Mureș pare că atitudinea Magistratului orașului a fost rezervată. Actul de donație a lui *Maucksch* pentru a deschide o nouă farmacie, a fost considerat în mod eronat de către Iuliu Orient (14) primul document în legătură cu farmaciile din Tirgu Mureș. Iată textul integral al acestui document păstrat în Arhivele orașului Tirgu Mureș.

„Sacrae Caesareo Regiae et Apostolicae, Majestatis, Archi-Ducis Austriae Principis, Transilvaniae et Sicularum Comitatus Dominae Nostrae Clementissimae Nomine.

Prudentes ac Circumspecti Nobis Benevoli, Salutem et Gratiae Caesareo Regiae Incrementum!

Farmacista cu numele de János *Maucksch* a fost recomandat de Curtea de Apel și de mulți alții Guvernului în ce privește cunoștințele sale în profesie și necesitatea activității sale în orașul Domniilor Voastre. De aceea îi permitem în interesul obștei „publica autoritate“ să deschidă o farmacie pe sepele sale proprii și să locuiască în orașul Dvs. Prin prezentul act Vă ordonăm să considerați drept o datorie, admiterea și menținerea numitului farmacist János *Maucksch* în exercițiul funcțiunii sale. Sic facturis Altfata Sua Majestas Sacratissima benigne propensa manet. Ex Regio Principatus Transsilvaniae Gubernio, Cibinii Die 29-a Decembris Anni 1760.

L. Comes Kemény Gubernator m. p.

Th. Monos secretarius m. p.

Așadar prin actul donațional I. *Maucksch* obține dreptul la deschiderea unei noi farmacii la Tirgu Mureș, cetățenia orașului, Guvernul îl recomandă în protecția Magistratului, nu beneficiază însă de scutire de impozite.

Nu putem urmări întru totul mersul ulterior al evenimentelor din lipsă de documente. Într-un memoriu al lui D. *Schennegg* adresat Guvernului în anul 1763 — deci cu trei ani mai tîrziu — găsim totuși unele puncte de reper cu privire la cele întîmplate (15). Astfel reiese că I. *Maucksch* nu și-a putut deschide imediat farmacia la Tirgu Mureș, lui *Schennegg* reușindu-i să-și mențină încă doi ani situația privilegiată de farmacie unică. În memoriul lui *Schennegg* se pot citi între altele următoarele pasaje: „Un anume tînăr care a venit aici ca începător de la Cluj, a fost admis în oraș deși în virtutea hotărîrii înaltului Guvernului regal și pe baza contractului meu de cumpărare-vînzare nimănui nu i-ar fi fost permis să fondeze o nouă farmacie în oraș spre dauna cumpărătorului“.

În luna noiembrie 1762 — după cum rezultă din aceeași memoriu — *Maucksch* a pornit la un nou atac pentru a valida patentă obținută. Intrînd în alianță cu proprietarul cvartirului lui *Schennegg*, Nicolae *Veres* — persoană versată în probleme juridice (16) — cei doi caută să pună mina pe localul și inventarul farmaciei, îndepărtîndu-l pe farmacistul *Schennegg* din oficiu. Această luptă nu aduce însă succes deplin nici uneia din părțile „combatante“. *Schennegg* reușește să rămînă stăpîn pe localul farmaciei, însă perechea *Maucksch-Veres* pleacă de pe terenul în-căierării cu o pradă bogată, luînd cu ei piua farmaceutică de 90 de funți, vesela farmaceutică împreună cu medicamentele din ele, toate proprietatea lui *Schennegg*.

În „situația sa strimtorată“ *Schennegg* cere din nou ajutorul Guvernului. Rețerîndu-se la protecționala sa, solicită „să i se ordone Magistratului orașului ca el și farmacia sa atît de necesare și utile obștei să fie menținute în oraș“, autoritățile orașului „să-l ajute și nu să-l persecute“ ca „să poată trăi în liniște în locuința și officina sa“. El cere totodată să nu i se permită lui *Maucksch* fondarea unei a doua farmacii, nelegală și contrară privilegiilor sale asigurate prin „contractul de cumpărare“. Două farmacii — pretinde el — nici așa nu pot subsista la Tirgu Mureș.

Schennegg însă nu se dă în lături nici în fața unor tirguieli, ținând seama de faptul că *Maucksch* are protectori puternici în oraș. „Dar dacă totuși prin ajutor particular — scrie el — (*Maucksch*) ar obține dreptul de a se stabili la Tirgu Mureș, deoa-rece un asemenea drept mi-a fost acordat numai mie, cumpărându-l cu bani peșini, să-l cumpere și el în același mod și să mă despăgubească“. În legătură cu *Veres*, proprietarul casei, care a sustras din farmacie medicamentele sale și a început să le comercializeze, solicitantul cere o despăgubire completă: să-i restituie *Veres* vesela farmaceutică sechestrată și să-i plătească valoarea integrală a medicamentelor sus-trase. *Schennegg* protestează totodată contra faptului că „infractorul“ a început „să taxeze medicamentele mele după bunul său plac“.

Guberniul dă un răspuns de compromis (17): recunoaște pe de o parte justificarea cererii lui *Schennegg* privind abuzurile comise contra lui și ordonă Magistratului să ancheteze cazul *Veres*, iar dacă cererea farmacistului se do-vedește a fi întemeiată el să fie despăgubit în mod legal și echitabil. Ordonă în același timp ca *Schennegg* să fie scutit de dările publice. Pe de altă parte, Guberniul sprijină cererea lui *Maucksch* de a înființa o a doua farmacie la Tirgu Mureș, argumentînd: „dacă pe de o parte existența prea multor farma-cii într-un oraș este dăunătoare binelui public, pe de altă parte concurența dintre două farmacii neîndoielnic promovează interesele (obștei), deci farma-cistul venit la Tirgu Mureș nu poate fi oprit să se stabilească în oraș și să în-ființeze o nouă farmacie, nici nu poate fi obligat să accepte condițiile puse de solicitant“.

Din cele de mai sus reiese că dacă în anii 1760—62 părerea Guberniului în interpretarea privilegiilor asigurate prin patentă lui *Schennegg* oscila, în anul 1763 ia poziție hotărîită pentru înființarea unei a doua farmacii la Tirgu Mureș. În lumina datelor de mai sus, trebuie să considerăm anul 1762—63 ca data reală de înființare a farmaciei lui János *Maucksch* la Tirgu Mureș. (Am arătat că din memoriul lui *Schennegg* reiese că I. *Maucksch* apare din nou la Tirgu Mureș în noiembrie 1762, cînd se aliază cu Nicolae *Veres*).

Lui *Schennegg* i se fac noi și noi nedreptăți, fapt care îl demoralizează și mai mult. Un act Gubernial datat din februarie 1764 (18) dă dispoziții stricte Magistratului ca „*Schennegg* să nu fie conturbat în profesarea meseriei sale“, casa în care locuiește și funcționează farmacia sa să fie scutită de dări și în viitor să nu mai fie scos din cvartirul său fără înștiințarea prealabilă a Gu-berniului. Ultima remarcă — așa cum reiese din documentul gubernial — este în legătură cu faptul că și în anul 1764 *Schennegg* este scos cu forța din ulti-ma sa locuință, deși printr-o Ordonanță gubernială datată la 1 decembrie 1763 a fost întărit în poziția sa.

Nu putem decît deduce ceea ce s-a întimplat. Probabil proprietarul *Veres*, la incitațiile lui *Maucksch*, beneficiind și de ajutorul tacit al Magistratului orașului l-a scos pe farmacistul *Schennegg* din cvartirul său. La 24 iunie 1765, *Schennegg* depune în fața Magistratului orașului (19), încă o mărturie în cazul fostului farmacist, senator orășenesc Simon *Schwartz*, în calitatea sa de „far-macist și cetățean jurat al orașului Tirgu Mureș“. Aceasta este ultima dată care atestă prezența lui *Schennegg* la Tirgu Mureș.

A murit? S-a mutat din oraș? Nu știm! Un document datînd din luna mai și începutul lunii iunie 1765 pledează mai mult pentru ultima probabilitate. Fiînd din nou obiectul unei injurii, în ciuda faptului că autoritățile doresc să-l repună „în vechile sale drepturi personale și profesionale“, *Schennegg* cere numai restituirea acelor cheltuieli pe care le-a avut cu transformarea casei închiriate provizoriu de la Samuel *Borbély* (20).

I. *Maucksch* rămăsese singur, activează ca unicul farmacist din oraș pînă la moartea sa survenită în anul 1777.

Anii 1762—77, cînd își desfășoară activitatea la Tirgu Mureș, I. *Maucksch*, aduc schimbări considerabile în situația sanitară a Transilvaniei. Absolutismul luminat, habsburgic, promulgă o serie de ordonanțe în scopul îmbunătățirii calificării, activității și numărului personalului sanitar. Cel mai important dintre aceste dispoziții este neindoielnic „Generale Norvativum in re sanitatis” decretat în 1770 (21). În Ardeal, alături de Guberniul din Sibiu, ia ființă o Comisie sanitară centrală (Concessus medicorum) responsabilă față de Guberniu pentru toate problemele sanitare. La nivelul județelor se formează Comisii sanitare locale cu antrenarea fizicilor județeni. Normativul sanitar dispune între altele ca noii farmaciști — după împlinirea anilor de ucenicie și de calfă — sint obligați la un examen. Este decretat controlul periodic al farmaciilor de către medici. Ordonanța gubernială, emisă în 1774, expune pe larg drepturile și datoriile personalului sanitar, dă soluții noi de organizare sanitară (22), stimulează deschiderea de noi farmacii în orașele mai mari, respectiv în județele unde nu există încă farmacii. După datele lui *Orient* (23), dacă în 1750 funcționează în 8 orașe din Ardeal 14 farmacii, pînă în 1777 sint înființate alte 17 farmacii în 15 orașe.

Prin dispoziția alică din 4 ianuarie 1771, Guberniul cere autorităților județene rapoarte sistematice despre numărul, calificarea și remunerarea medicilor, farmaciștilor, bărbierilor, chirurgilor, care activează pe teritoriul lor (24). Ordonanțele guberniale privind reglementarea circulației otrăvurilor — și mai ales a arsenului — cu dispoziția că acestea pot fi vîndute numai de persoane de încredere, ajunge la Tirgu Mureș la 4 iunie 1767 și 24 mai 1771 (25). Încă în toamna anului 1771, prin intermediul Magistratului orașului, Guberniul dispune controlul taxelor farmaceutice, iar la 24 februarie 1772 o Ordonanță alică transmisă de Guberniu aduce la cunoștința Magistratului că pînă ce se va elabora o taxă farmaceutică autohtonă pentru Transilvania, dispozițiile similare emise la Viena în 1765 se vor extinde și asupra farmaciilor din Ardeal. Farmaciștilor li se pretinde să conducă în mod regulat condici (Libelli) despre medicamentele mai importante. Fizicul local e obligat să controleze în mod sistematic farmaciile locale, sub aspectul respectării taxelor și a greutăților farmaceutice (26).

O altă ordonanță din anul 1773 dispune, ca fizicii și farmaciștii locali să consemneze în rapoarte scrise — prin intermediul Magistratului — apele minerale și plantele medicinale de pe teritoriul lor (27). Această dispoziție are o vechime de aproape un deceniu. Guberniul austriac, prin persoana lui Gerhard van *Swieten*, îl însărcinează pe profesorul vienez Johann Nepomuk *Crantz* să cerceteze și să analizeze toate apele minerale ale imperiului austriac. Cu antrenarea elevilor săi și a multor medici din provincie, *Crantz* aduce la îndeplinire această muncă. Rezultatele și le publică pentru prima oară în anul 1773, editează apoi în 1777 monografia „Gesundbrunnen der Oestereichischen Monarchie”, urmată în 1778 de „Synopsis fontium Austriae Provinciarumque subditarum”. În munca de analiză a apelor minerale din Transilvania au participat și medicii ardeleni I. *Mátyus*, S. *Vásárhelyi*, G. *Zágoni*, A. *Chenot*, I. *Hutter*, I. *Seivert*, L. *Wagner* și alții (28). În domeniul formării farmaciștilor apar noi instrucțiuni, forme de trecere de la sistemul breslelor, la învățămîntul universitar. În 1773 se prevede că ocuparea postului de provizor e posibilă numai după depunerea unui examen (29). În Ordonanța din 1774 — amintită anterior (22) — se dispune că farmaciștii care nu se dovedesc destul de versați în botanică și chimie, sint obligați să depună un examen în fața Comisiei medicale centrale sau a fizicului local. Pe viitor poate fi angajat și poate obține drept de deschidere de farmacie numai acel farmacișt care a depus un examen la Universitatea din Viena.

O dispoziție interesantă — din păcate nerealizată — prevedea ca fizicii oficiali să organizeze și să predea un curs de botanică și chimie elementară de un an în orașele Cluj, Sibiu și Brașov, în vederea perfecționării cunoștințelor farmaciștilor în funcțiune (30).

Așadar anii analizați reprezintă o perioadă cu frământări progresiste, timp în care o seamă de medici și farmaciști ardeleni s-au distins prin activitatea lor științifică și organizatorică.

I. *Maucksch* însă nu face parte dintre ei. Este adevărat că, știm foarte puține despre activitatea sa. Există o singură caracterizare oficială a activității sale. În anul 1771 Magistratul orașului (24) raportează despre personalul sanitar din Tirgu Mureș și arată că farmacistul I. *Maucksch* „este om de încredere, își cunoaște bine profesia”. (Cele două acte care atestă calificarea sa, desemnate cu literele H și K în dosar, din păcate lipsesc). Într-un alt conspect al aceluiași raport se afirmă că la Tirgu Mureș „activează un farmacist cu calificarea mediocră” și că afară de el „nu există alt farmacist în scaun”.

O altă caracterizare semioficială poate fi citită în memoriul Comunității Centumvirilor din Tirgu-Mureș, înaintat Guvernului la patru ani după moartea lui *Maucksch* (30). Centumvirii din Tirgu Mureș se plâng contra farmacistului György Tollasi și în legătură cu acesta amintesc cazul soției sale Sofia Honigberger — fosta văduvă a lui I. *Maucksch*, recăsătorită între timp cu noul farmacist. „Cucoana Tollasi are prostul obicei adînc înrădăcinat, de a se certa, de a se bate și de a se răfui cu bărbatul său, exercitîndu-și această indeletnicire de acum și cu primul ei bărbat, care supărat de atîtea necazuri în cel din urmă s-a datat băuturii, în așa măsură încît la sfîrșitul vieții sale a fost aproape incapabil să prepare medicamente de bună calitate”. Chiar dacă facem abstracție de la tonul subiectiv, pătimaș, al acestui memoriu, rămîn încă destule fapte și judecăți negative la adresa lui I. *Maucksch*.

Farmacia lui I. *Maucksch* a funcționat din 1771 în „casa Sárosi” de odinioară. Din actele Magistratului orașului (31) reiese: „casa lui Josef Sárosi — situată în str. Sf. Király (astăzi str. Kossuth Lajos) între casa lui György Soós și Ferenc Borbély Soós — „a fost vîndută de proprietarul ei László Moldvai Csatt farmacistului *Maucksch* la data de 18 martie 1769. Chiar în vara celui an, pe baza „juss superioris”, Magistratul orașului „tulbură în posesoriul său” farmacistul. Dar luîndu-se în considerare că pentru exercitarea „profesiei sale utile și a binelui public” farmacistul are nevoie de această casă. Magistratul își schimbă hotărîrea și la 30 ianuarie 1771 predă lui I. *Maucksch* soției sale și „tuturor succesorilor săi pe ambele linii cu drept definitiv” casa. După protocoalele Magistratului orașului (32) chiar în toamna aceluiași an i se repartizează farmacistului pentru casa sa 4 birne, iar în februarie 1772 se atrage atenția economului orașului „să nu pregete a încasa de la farmacist sumele datorate pentru casa sa orășenească și necesare orașului pentru a-și acoperi diferitele sale cheltuieli”. Din protocoalele Magistratului orașului aflăm de asemenea că, într-o noapte persoane vagabonde au rupt emblema farmaciei lui *Maucksch*.

În luna septembrie 1771 i se aduce la cunoștință de către Magistratul orașului decretul gubernial privind taxele farmaceutice (26). „Farmacistul local după ce a citit dispoziția — raportează Magistratul Guvernului — ne-a prezentat o carte latină și germană în folio, despre care afirmă că reprezintă taxa utilizată și în farmaciile din Sibiu. Ne-a declarat că el nu fixează prețul medicamentelor în mod samavolnic, ci după această taxă. Iar dacă anumite medicamente sînt aici mai scumpe decît prețul desemnat și uzitat în farmaciile din Viena, faptul se datorește speselor de transport, care mărește prețurile medicamentelor în așa măsură, încît îi revin farmacistului pe un preț mai ridicat decît cea desemnată în taxa de mai sus. El nu dorește să ridice prețurile, dar nici nu i se poate pretinde să vîndă medicamentele păgubindu-se pe sine”. Acestor argumente Magistratul orașului îi adaugă mențiunea „În materie de farmacie nefiind versat, nu poate să se exprime în legătură cu problema cum ar putea fi stabilit prețul medicamentelor”. Din textul citat, scris într-un stil încilcit, nu reiese la ce cărți latine și germane s-a referit *Maucksch*. (Taxe? Dispensatorii?) Dar deoarece în continuare el se referă la

prețurile uzitate în farmaciile din Viena, este probabil că e vorbă despre „Dispensatorium pharmaceuticum Austriaco-Viennense”, editat prima dată în 1729 și care apare pînă în anul 1774 — cînd va fi înlocuit cu prima ediție a Farmacopeei austriace provinciale — în șapte ediții.

Prețurile și prescripțiile acestui Dispensatoriu au fost obligatorii în unele teritorii ale imperiului austriac, iar în altele au fost admise drept norme de conduită (33). Presupunerea noastră că *Maucksch* s-a referit la o ediție a Dispensatorului vienez este întărită în mod indirect și, de faptul că în inventarul din anul 1789 al farmaciilor din Tîrgu Mureș (34), apar între cărțile bibliotecii acesteia, două exemplare din „Taxa viennensis” și un exemplar din Dispensatoriu.

Nici identitatea „taxei ce poate fi găsită și la Sibiu” amintită de *Maucksch* nu ne este clară. Nu cunoaștem cel puțin pînă acum nici un document, din care să reiasă că anterior anului 1772 să fi existat o taxă farmaceutică unanim admisă în Transilvania. Cercetările noastre din ultimii ani au arătat într-adevăr că la dispoziția autorităților aulice din Viena, medicul *M. Felfalusi* și farmacistul *M. Achlefeld* (35), medicii *Jacob Hutter* și *Andreas Soterius* (36) și poate și o a treia comisie, au elaborat în 1753 independent unul de altul, trei proiecte pentru catalogul oficial al medicamentelor și pentru taxa locală. Conspectul lor ni s-a păstrat în Arhiva guberniului în mai multe exemplare, dar nu avem date despre faptul că vreunul din aceste taxe să fi devenit oficială.

O dată nouă, necunoscută pînă acum este cea amintită cu privire la dispoziția din februarie 1772 (26), care obligă farmaciștii din Transilvania de a folosi prețurile din taxa vieneză din 1765 — *Nova Taxa Medicamentorum* (37). Este vorba de o taxă elaborată pe baza ediției din 1765 a Dispensatorului vienez. (În schimb cum s-a arătat — după 1774 și la noi au devenit obligatorii prescripțiile Farmacopeei provinciale austriace).

La 18 aprilie 1772 autoritățile locale raportează Guberniului că fizicul orașean *I. Mátyus* și farmacistul *I. Maucksch* au fost citați în fața Magistratului pentru a li se aduce la cunoștință ordonanța de mai sus, atrăgîndu-li-se în mod stăruitor atenția ca să o aplice „în mod legal, fără a păgubi populația nevoiașă” (38).

I. Maucksch nu a participat la acțiunea amintită de înregistrare a apelor minerale și a plantelor de leac în anul 1773. Citat în fața Curții de Apel (în cadrul căreia funcționa Comisia sanitară locală) a afirmat că el însuși se îngrijește de aprovizionarea farmaciei sale cu plante medicinale. Curtea de Apel s-a mulțumit cu semnalarea faptului că nu găsește necesare cercetări în acest sens, deoarece Magistratul orașului a raportat probabil cele aflate de la farmacist direct Guberniului (39). Dar în actele Magistratului orașului nu găsim date privind această problemă.

Despre ultimii doi ani a lui *I. Maucksch* avem și mai puțin date. La 19 aprilie 1776 ia parte la consfătuirea unde fizicul județean *I. Mátyus* aduce la cunoștința bărbierilor, chirurgilor și farmaciștilor locali dispoziția gubernială privind prevenirea pruncuciderilor, ca pe viitor medicamentele de uz intern să fie prescrise și deservite numai cu aprobarea sa (40).

Hotărîrea Gubernială citită la ședința Magistratului orașului la 21 aprilie 1777, privind înființarea unei noi catedre de chimie și botanică la Liceul medico-chirurgical din Cluj, și care solicită personalul sanitar să se prezinte pentru aceste posturi, probabil nu-l mai găsește în viață pe *I. Maucksch*. Deoarece la 25 aprilie 1777 „Tabla regală” și mai mulți particulari îl roagă în scris pe *Tobiás Maucksch* „senator clujan și farmacist privilegiat” să deschidă o nouă farmacie la Tîrgu Mureș (42). Magistratul orașului la ședința sa din 9 mai 1777, decide în problema cererii lui *Tobiás Maucksch*, privind „înființarea unei noi farmacii în orașul nostru”, avîndu-se acum în vedere interesele văduvei farmacistului *I. Maucksch* (43).

Sosit la redacție: 25 octombrie 1972.

Bibliografie

1. SPIELMANN I., LAZÁR SZINI CAROLA, ORBAN I.: Contribuții la istoricul farmaciilor din Tirgu Mureș. 1. Prima farmacie din Tirgu Mureș. Rev. Med. (1969), 15. 3, 367-71; 2. Arhiva de stat Budapesta, Gubernium Transsilvanicum in Politicis (în continuare GT) 1752/898; 3. Ibidem și bibliografia nr. 1, 367; 4. Fr. X. LINZBAUER: Codex Sanitario-Medicinalis Hungarica, Tom. II, Budae, 1852, p. 278—279, 5. GT. 1753/261; 6. GT. 1753/260, 261, 262; 7. GT.: 1753/374; 8. GT.: 1753/260; 9. GT. 1753/373; 10. ORIENT GY.: Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története, Cluj, 1926, 187-188; 11. Arhiva de Stat Tirgu Mureș, Magistratul Orașului (în continuare M.O.), Acta politica (în continuare A.P.); 1760/525; 12. Ibidem: 13. M.O., A.P. 1760/559; 14. ORIENT GY.: Op. cit. p. 190-191; 15. M.O., A.P. 1763/703; 16. M.O., A.P. 1757/435, 1758 463; 17. M.O., A.P. 1763/703; 18. M.O., A.P. 1764/795; 19. M.O., A.P. 1765 925; 20. M.O. Protocollum Magistratus (în continuare P.M.) 1765, nr. 2; 21. A. SZÁLLÁSI Medical History in Hungary, 1970, Supplementum nr. 4 in Communicationes de Historia Artis Medicinae p. 103-110; 22. G.T. 1774/2656; 23. ORIENT GY.: Op. cit. p. 189, 204; 24. M.O., A.P. 1771/1460; 25. M.O., A.P. 1767/1073; 1769/1299; și Arhiva Scaunului Mureș, P.T.C. 1771 nr. 9, p. 455; 26. M.O., A.P. 171/1556; 27. M.O., A.P. 1773/1779 și P.M. 1773 nr. 4, 56; 28. SPIELMANN I., SZÓKEFALVI NAGY Z., SOÓS P.: A kémikus és balneológus Mátyus István és kora, Communicationes de Historia Artis Medicinae, nr. 45, 1968, p. 26-28; 29. IZSÁK S.: Farmacia în vol. Istoria medicinei universale, Ed. Med., București, 1970, p. 633; 30. M.O., P.M. 1781 nr. 12, p. 38; 31. M.O., A.P. 1772/1723; 32. M.O., P.M. 1771—1772, nr. 3, p. 17, 56, 99, 118; 33. IZSÁK S.: Op. cit.; 34. Conscripção seu Inventar Universorum Bonorum Adami Vlădár Apothecarii, p. 89, M.O., A.P. 1789/409; 35. G.T. 1753/949; 36. G.T. 1753/954; 37. LINZBAUER Fr., X.: op. cit. p. 418—26; 38. M.O., P.M. 1771-1772, nr. 3, 119 și M.O., A.P. 1772/1556; 39. Arhiva Scaunului Mureș, Protocollum Tabulae Continuae 1773, nr. 14. 690; 40. M.O., P.M. 1776 nr. 7, 32; 41. M.O., P.M. 1777, nr. 8, 31; 42. ORIENT GY.: op. cit. 171; 43. M.O., P.M. 1777 nr. 8., 40-41.

